

BELSŐ TÁJAK

A Mindenség szeme

Szöveg és fotó: **Bencsik Gábor**

A pró szöcskéék rebbennek föl a léptem nyomán, ahogy ballagok a széles mezőn az őszi napsütésben, rövidre kaszált fűben, sárga és lila virágok között. Kardoslepke libben elém, virágra telepszik, a nektárját szívja, aztán továbbrepül. A mezőn nagy közőkkel, elszórtan fából faragott szobrok állnak, újabbak és régiek, utóbbiakat már kikezdte az idő.

Emelkedő tetejére érek, megállok. Negyvenhét évvel ezelőtt – vagy talán már negyvennyolc? –, kora nyári délelőttön szobrászművész apámmal sétáltunk ki ide, a lágyan hullámzó táj kissé kiemelkedő pontjára. Jó érzés azt gondolni, hogy éppen ide, ahol most állok. Apám akkor már egy ideje újra itt élt, Nagyatádon, ahol felnőtt, ahonnan fiatalon elszármazott Budapestre. Megálltunk a domb tetején, körülöttünk nemrég kaszált lucerna. Apám kis ideig hallgatott, aztán hirtelen széles mozdulattal földhöz csapta a sapkáját: itt lesz a nemzetközi alkotótelep.

Fölvette a sapkát a földről. Ott lejjebb, mutatott egy távolabbi facsoportra, ott lesz a műhely, dolgoznak majd itt szobrászok Magyarországról, külföldről, meglátod, néhány éven belül tele lesz ez a gyönyörű somogyi táj szobrokkal. Elhozom ide a világ legjobb művészeit.

Álltunk a dombon, ment föl a nap delelőre, messziről odahallatszott egy traktor zúgása, három biciklista a tábla szélén elkarikázva megbámult minket, mi pedig néztük a Rinyáig lefutó lucernatáblát, és elképzeltük ide a szobrokat.

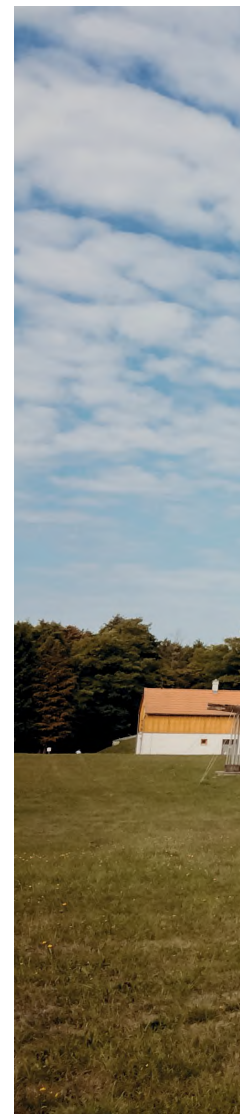
Előzménye volt ennek a gondolatnak. A szocialista országokban az 1960-as években sajátos kettősség alakult ki a szobrászatban. Miközben a közterekre állami megrendelés alapján, világos formai feltételeknek megfelelően sorra készültek a Leninek, munkások, anya gyermekével kompozíciók és hasonlók, párhuzamosan kialakult egy szobrászati második nyilvánosság. Úgynevezett szimpóziumok, egy-két-három hónapig működő nyári alkotótáborok keretében a szobrászok ked-

vükre készíthették a műveiket, amihez anyagot, szerszámot és ellátást kaptak, de a csekély költségen kívül díjazást nem.

Emlékszem a pöstyénire 1970-ben. Apám egész nyáron ott dolgozott, anyámmal pár napra meglátogattuk. Vittorio, az olasz folyton a lányok után járt, Kálmán fontosnak tartotta anyanyelvi magyarsággal ismételtelen leszögezni, hogy ő nem magyar, hanem szlovák, de különben a legjobb barátságban dolgozott mindenki, készültek a szobrok. Elvittek minket egy szabadtéri szoborkiállításra is, az anyagokkal és formákkal olyan felszabadult játékot addig még soha nem láttam, alig két évvel a prágai tavasz leverése után, nem is értettem, igazából ma sem értem. Mint amorf angyalok, ezüstszerű drótháló alakzatok függtek egy fáról, tűzpirosra dukkózott nagy formák álltak a sétaút közepén, vízhajtású mobil szobor kelepelt egy patakon, hatalmas gömbök feküdtek a fűben, mosolygó emberek bolyongtak közöttük.

Akkor már a villányi katlanban is dolgozott apám, ott tanulta meg, hogyan működik egy nemzetközi alkotótelep. Kőmegmunkáló gépekkel még nem volt felszerelve a két évvel korábban, 1968-ban indult telep, vésővel és kalapáccsal dolgoztak a szobrászok az elhagyott kőbánya hatalmas karéjában a rekkenő nyárban, abban a biztos hitben, hogy valami rendkívülinek a munkásai. Ma már inkább nagyharsányinak mondják az ötven év százharminchat alkotását bemutató, nagystílusú módon kiépített szoborparkot, ami valóban áttemelte a múlt időn az itt készült munkákat.

Most majd Nagyatádnak is lesz szoborparkja, mondta apám, és igaza is lett. A kezdeményezésnek a város is örült, sikerült pénzt szerezni, 1975-ben elindult a munka. Jött Jacques Renaud Franciaországból, jött Amemija Isszei Japánból, magyarok és külföldiek Venezuelától Mexikón át a Szovjetunióig, készültek a szobrok, és jöttek a látogatók csodálni a műveket és megbámulni a szobrászokat.

Amemija Isszei:
Meditáció. Hátterben
a nagyatádi nemzetközi
faszobrász-alkotótelep
és szoborpark
központi épülete

Aztán jöttek a gondok. A feszültségek. Elhíresült Pauer Gyula *Tüntetőtábla-erdő* című kompozíciója, amelyet kivágtak. Kezdte nehezen viselni a nagyatádi hivatalosság a szabad szellem megjelenését. Apám ott élt, a kastélyban, amelyben akkor szükség-lakások voltak, ma ajtótlan-ablaktalan rom, járt be a városba, találkozott a gyerekkori pajtásaival és új barátaival, elmondta nekik, amit gondolt a világról. Aztán emberek csöngettek be a régi és új barátokhoz azzal, hogy nem kellene a Bencsik Istvánnal barátkozni. A lakása előtti bokrokban megfigyelők lapultak a sötétben, bámultak befelé. Az autóját autó követte a megyehatárig, onnan hazáig vissza.

Egy nap megkérték apámat, hogy hagyja el Nagyatádot. Rég volt, most már el lehet mondani, hogy apám alkut ajánlott: ha a városban albérletben élő húga kap egy kis tanácsi lakást, hajlandó elmen-ni. A városnak megért ennyit a dolog, megadták. A nemzetközi alkotótelep csöndesen elaludt, hogy csak sok év múlva ébredjen fel újra. Apám akkor Pécsre költözött, ott lett professzor, Kossuth-díjas, ott készültek a szobrai. Nagyatádra többet nem ment vissza.

Állok az emelkedő tetején, előttem apám egyik legjobb barátja, Amemija Isszei 1976-ban készült szobra. Hivatalosan *Meditáció* a címe, nekem a Mindenség szeme, magas oszlopon három ívesre faragott tiszta forma. Az alsó ív a föld, a középső minden élő a földön, a felső az égbolt. Az is lehet, hogy az alsó ív a tenger, a középső létezésünk hajója, de a felső akkor is az égbolt, és ahol a három találkozik, ahol a föld az éggel bennünket közrefogva összeér, az a Mindenség szeme. Ha ebbe a szembe belenézek, végül minden kérdésre választ találok. ■